

Pásztor Szabolcs

Formálódó regionális integráció kezdeményezés az afrikai kontinensen – Az Afrikai Kontinentális Szabadkereskedelmi Térség ígéretei és kihívásai

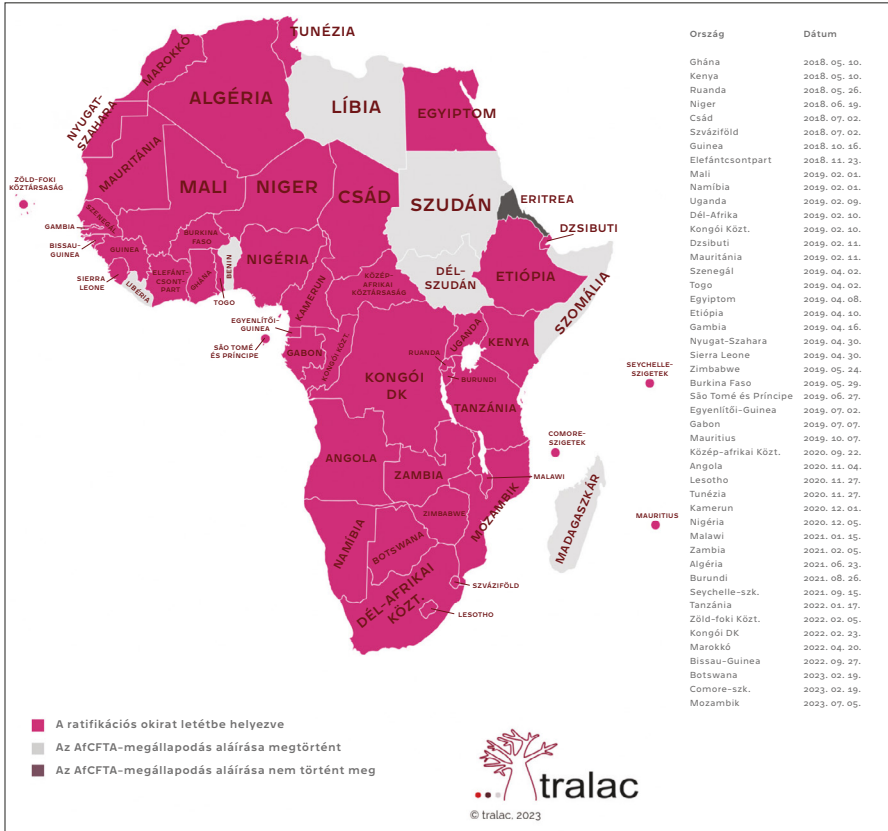
Az elmúlt évtizedek során az afrikai gazdasági rendszerek regionális integrációja nem csupán a kereskedelem liberalizációját tűzte ki célul. A törekvések ezen túlmenően magukba foglalták az egyes gazdaságok önállóságának biztosítását, amely a kontinens jövőjének szempontjából elengedhetetlen: Afrikában a magas szegénységi ráták, az élelmiszer- és vízhiány, illetve az instabil biztonsági környezet folyamatosan hátráltatja az országok fejlődését. A felsorolt problémák közül több is az Afrikában rejlő gazdasági potenciál kihasználatlanságából eredeztethető. Afrika természeti kincsekben gazdag, ugyanakkor erőforrásait – főként a kereskedelmet akadályozó tényezők okán – nem képes prosperitásra váltani. Ezen gátló tényezők lebontásának céljából fogalmazódott meg az Afrikai Kontinentális Szabadkereskedelmi Térség létrehozásának gondolata. A kezdeményezés már nem feltétlenül számít újnak, éppen ezért érdemes lehet áttekinteni az eddig elért eredményeket, és rámutatni néhány megkerülhetetlen kihívásra is.

Az AfCFTA-kezdeményezés

Az Afrikai Kontinentális Szabadkereskedelmi Térség (AfCFTA) alapító szerződését 2018-ban írta alá első ízben Ghána és Kenya. A kezdeményezés hivatalosan 2021-ben kezdte meg működését.¹ 2023 áprilisára az Afrikai Unió (AU) tagállamai közül összesen 54-en csatlakoztak az AfCFTA-hoz, 46-an már a szerződés ratifikációját is lebonyolították.² Az AfCFTA lényege az, hogy az országok közötti kereskedelemben

¹ MLAMBO et al. 2022.

² AfCFTA 2023.

1. ábra. Az AfCFTA-ban részes államok felsorolása (2023. szeptemberi állapot)

Forrás: Tralac Trade Law Centre 2023

szinte teljes egészében megszűnnek a vámok. A legérzékenyebb termékek 7%-a esetében a folyamat 10-15 év alatt fokozatosan zajlik majd le. Az AfCFTA ennek eredményeként 1,2 milliárd főt magába foglaló piacot hoz létre, és ennek nagysága 2500 milliárd USD lehet. Wassie és munkatársai tanulmánya számos empirikus kutatást szintetizál, és ennek eredményeként arra a következtetésre jut, hogy az AfCFTA reáljövedelemre gyakorolt hatása a 7%-ot is elérheti a vámok és a nem vámjellegű intézkedések eltörlése és a kereskedelem megkönnyítése révén, amely egyébként is dinamikusan változó környezetben történik majd.³ Az előrejelzések szerint az egymás közti kereskedelemben 33 és 82% közötti növekedés várható, az élelmiszer-kereskedelem

³ WASSIE – KORNHER – VON BRAUN 2022.

várhatóan 22%-kal nőhet, a vámbevételek csökkenése pedig 0,03% és 0,22% közötti lehet. Wassie és szerzőtársai rámutatnak, hogy az AfCFTA-t érintő tanulmányok eredményei általánosságban rávilágítanak a szóban forgó szakpolitikai beavatkozás lehetséges pozitív hatásaira, felhívják ugyanakkor a figyelmet, hogy az eredmények heterogének lehetnek az egyes régiók, országok és ágazatok között.⁴ Ezen utóbbi ellenére lendületesen zajlott és zajlik a ratifikáció és a már megalkotott szabályok implementációja, a tanulmány 1. ábrája a regionális kereskedelmi integráció jelenlegi (2023 szeptembere) állapotát szemlélteti.

A számok látványos előrelépésről és a ratifikáció hatékonyságáról tanúskodnak, azonban széles körben ismert tény, hogy Afrika teljes történelme során alacsony intenzitással vette ki részét a globális értékesítési láncok működéséből, következésképpen az afrikai államokba áramló közvetlen külföldi tőkebefektetések (FDI) mértéke is elenyésző maradt. Ezen túlmenően az afrikai országok egymással folytatott kereskedelme is eltorpül a külső és jellemzően nagyobb kereskedelmi partnerekkel folytatott külkereskedelmi tevékenység mutatói mögött. Korábban is voltak már regionális kereskedelmi kezdeményezések a kontinensen,⁵ de ezek számos tényező mellett a kereskedelmi kapcsolatok gyér intenzitása miatt hamar kifulladtak.⁶ A szabad kereskedelem nem csupán interkontinentális viszonylatban, de a földrészen belül is állandó nehézségekbe ütközött.⁷ Ebből a felismerésből kiindulva az Afrikai Kontinentális Szabadkereskedelmi Térség legfőbb rendeltetése, hogy lebontsa az áru-, tőke-, személy- és szolgáltatásforgalmat nagyban korlátozó akadályokat, így például a vámokat. A szabályozások liberalizációja jelentősen hozzájárulna a fejlődő gazdaságok integrálódásához a nemzetközi üzleti környezetbe.⁸ Az AfCFTA kiemelt jelentőséget tulajdonít a magánszektor megerősítésének, külön stratégia is létrejött, amely ezt a célt szolgálja. A Private-Sector Engagement Strategy négy olyan szektort nevez meg, amelyben számottevő üzleti és befektetési potenciál rejlik. Ezenfelül lényeges aspektus, hogy az autópipari, a mezőgazdasági/feldolgozóipari, a gyógyszerészeti, illetve a szállítási és logisztikai szegmensek munkahelyeket teremtenek,

⁴ WASSIE – KORNHER – VON BRAUN 2022.

⁵ Többek között az alábbiak emelhetők ki: COMESA (Common Market for Eastern and Southern Africa), IGAD (Intergovernmental Authority on Development), EAC (East African Community), SADC (South African Development Community), SACU (South African Customs Union), ECCAS (Economic Community of Central African States), ECOWAS (Economic Community of West African States), CEN-SAD (Community of Sahel-Saharan States), UMA (Arab Maghreb Union – Union du Maghreb Arabe).

⁶ ODULARU–ADEKUNLE 2017.

⁷ OLUKOSHI 2004.

⁸ World Economic Forum 2023.

csökkentve a munkanélküliséget és a szegénységet. A kezdeményezés számos nagy potenciállal rendelkező iparágat azonosít, és ezek közül néhány bemutatása történik az alábbiakban.

Jelentős potenciállal bíró iparágak az AfCFTA építőkövei

Általánosságban elmondható, hogy az említett iparágakban érdekelt külföldi vállalkozók befektetéseikkel elsősorban az Afrikán belüli mozaikos kereslet kielégítésére koncentrálhatnak. A helyben történő előállítás munkahelyeket biztosít a környéken élők számára, egyidejűleg pedig az exportértékesítési lehetőségeket is kibővíti. Az autóiipari befektetések kiválóan alkalmasak az intraafrikai – tehát az Afrikán belül történő – kereskedelem ösztönzésére, hiszen a gépjárművek iránti kereslet számottevő. A rendkívüli módon komplex iparág hozzáadott értéke a 2021-es évben több mint 30 milliárd dollárt tett ki. Előrejelzések szerint ez az összeg 2027-re elérheti a 42 milliárd dollárt is, amely közel 40% bővülést jelentene.⁹ Nagy keresletbővülés érzékelhető az autóiipari termékeket illetően, amely főként az urbanizációs folyamatokból (valamint az ebből fakadó bérnövekményekből és a középosztály kiszélesedéséből) fakad. Pillanatnyilag a fogyasztói igények kielégítése túlnyomórészt import révén történik. Ugyanakkor a helyben történő gyártás az elmúlt néhány év során 7%-os évenkénti növekedést produkált. Az AfCFTA működése bizonyosan további emelkedéshez vezet, amely kedvezően érinti majd a helyi lakosokat.¹⁰

Afrikában az élelmezésbiztonság alapvető fontosságú kérdéskör, ezáltal a mezőgazdasági szektorra hagyományosan nagy teher nehezedik, és ezt a terhet minden évben csak rendkívül jelentős élelmiszer-behozattal tudják enyhíteni.¹¹ A szegmens ugyanakkor meglehetősen csekély exportbevételekhez jut, tevékenysége leginkább nyers- és alapanyagok értékesítésére korlátozódik. Mindez azért jelent problémát, mert a nyersanyagok világpiaci ára sokkal kevésbé stabil, mint a kész termékeké. Afrika előnytelen mértékben függ a globális értékesítési láncoktól, ezáltal az ezeket érő esetleges sokkok is károsan érintik. A kontinens napjainkban éves szinten nagyjából 50 milliárd dollárnyi mezőgazdasági terméket importál, ám az AfCFTA előreláthatóan 574%-kal serkenti majd az Afrikán belüli mezőgazdasági termékeket érintő forgalmat 2030-ig, ezáltal csökkentve a túlzott dependenciát.¹²

⁹ AGARWAL et al. 2022.

¹⁰ AGARWAL et al. 2022.

¹¹ BESENYŐ 2019.

¹² World Economic Forum 2023.

A gyógyszeripar átlagosan 5% körüli éves növekedésre számíthat a 2022-től 2027-ig terjedő időszakban.¹³ Afrikában a csomagolt gyógyszerkészítmények, illetve az orvosi műszerek a gyógyszeripari import 65 és 12%-át teszik ki. Előbbiek hatalmas piaci lehetőségeket hordoznak magukban, hiszen előállításuk sokkalta egyszerűbb, mint például a vakcináké. A kontinensen jellemzően előforduló fertőzések – AIDS, tuberkulózis – jelentős, évente 18 milliárd dollár értékű keresletet támasztanak a csomagolt gyógyszerek iránt. A szükségletek túlnyomó többségét (61%) Afrikán kívüli import segítségével fedezik. Mindösszesen a behozatal 3%-a (!) érkezik más afrikai országok területéről. Jól érzékelhető, hogy az intraafrikai kereskedelem alacsony intenzitása – akár a két fentebb körbejárt iparág esetében – nagy fokú importfüggőséget okoz, ennek enyhítése kimondottan fontos feladat.¹⁴

A szállítmányozási és a logisztikai ágazat kulcsfontosságú szerepet játszik a kereskedelem során. A teherszállítással célba juttatott termékek értéke éves szinten közel 37 milliárd USD-t tesz ki Afrikában. A AfCFTA-kezdeményezés nagy lendületet adhat az afrikai országok egymás közötti áruforgalmának. A tengeri kereskedelem forgalma egyes becslések szerint 2030-ra elérheti a 132 millió tonnát, amely adat a 2020-as évek elején mért 58 millió tonnához viszonyítva szembetűnő bővülést jelent. Az árufuvarozást illető kereslet ezzel párhuzamosan akár 28%-kal is megnövekedhet: 2030-ra közel 2 millió kamionra, 100 ezer vasúti kocsira és több mint 100 hajóra lehet szükség.¹⁵ Az országok közötti kereskedelmi akadályok lebontásával jó esély mutatkozik a városi és a vidéki területek közötti fejlettségbeli szakadék szűkítésére is, ez a logisztikai szektor részére kínál befektetési lehetőségeket. A vidéki országrészek ellátási függősége egyre inkább a nagyvárosokhoz kötődik, ám ezek elérhetősége gyakran nehézkes. Az úthálózatok és a logisztikai infrastruktúra fejlesztése segíthet leküzdeni az említett nehézségeket.¹⁶

Jövőbeli kilátások, kihívások és konklúzió

Az Afrikai Kontinentális Szabadkereskedelmi Térség egyfajta kötelezettségvállalás-ként értelmezhető, amely mélyebb gazdasági integráció elérésére irányul Afrikában, mindenekelőtt az intrakontinentális kereskedelmi együttműködések mélyítésén, az iparosodás támogatásán, valamint a befektetések ösztönzésén keresztül. Az afrikai

¹³ MarkNtel 2022.

¹⁴ UNECA 2021.

¹⁵ UN 2022.

¹⁶ World Economic Forum 2023.

államok gazdasági növekedésének és magas foglalkoztatottsági szintjének fenntartása szintúgy lényeges aspektus. A tervek és a remények szerint az AfCFTA fokozza Afrika ellenálló képességét a globális pénz- és élelmezésügyi krízisek tekintetében. Az új típusú koronavírus-járvány során is bizonyosságot nyert, hogy a kontinens érzékenysége a globális sokkokra még mindig kiemelten magas. A AfCFTA jövőbeni teljesítőképességét vizsgáló UNCTAD- (az ENSZ Kereskedelmi és Fejlesztési Konferenciája) jelentés alapján kétféle lehetséges kimenetelt különíthetünk el egymástól. Amennyiben az összes, afrikai államok között fennálló, vámot és nem vámjellegű akadályt sikerül leépíteni, úgy hosszú távon az évenkénti 16 milliárd USD-t elérő nyereség sem elképzelhetetlen. Azonban megeshet, hogy némely országok egy-egy ágazatot kivonnak a kereskedelmi liberalizáció hatálya alól. Ebben az esetben a várható haszon is csökkenni fog, hozzávetőlegesen szektoronként 3–4 milliárd USD-vel. Ezenfelül az egyes iparágak mentességei közvetve a többi ország gazdasági növekedését is visszavethetik.¹⁷ Fontos még azt is hangsúlyoznunk, hogy mint a legtöbb regionális integrációban, a már eleve helyzetben lévő és nagyobb potenciállal rendelkező országok többet profitálhatnak a kiszélesedő üzleti lehetőségekből, mint a világkereskedelemtől majdnem teljesen elzárt, szerény versenyképességgel rendelkező gazdaságok.¹⁸

¹⁷ SAYGILI–PETERS–KNEBEL 2018.

¹⁸ FOFACK et al. 2021; HALMAI 2020; TARRÓSY 2013.

Felhasznált irodalom

- African Continental Free Trade Area* (AfCFTA). Online: <https://au-afcfta.org/>
- AGARWAL, P. et al. (2022): *The African Continental Free Trade Area and the Automotive Value Chain*. ODI Report, no. 44.
- BESENYŐ, J. (2019): The Africa Policy of Russia. *Terrorism and Political Violence*, 31(1), 132–153. Online: <https://doi.org/10.1080/09546553.2018.1555976>
- FOFACK, H. – DZENE, R. – HUSSEIN, O. A. M. (2021): Estimating the Effect of AfCFTA on Intra-African Trade Using Augmented GE-PPML. *Journal of African Trade*, 8(2), 62–76. Online: <https://doi.org/10.2991/jat.k.211122.001>
- HALMAI P. (2020): *Európai gazdasági integráció*. Budapest: Dialóg Campus.
- MarkNtel (2022): *Africa Pharmaceutical Logistics Market Research Report: Forecast (2022–27)*. Online: <https://www.marknteladvisors.com/research-library/africa-pharmaceutical-logistics-market.html>
- MLAMBO, V. H. – ZUBANE, S. – THUSI, X. – MLAMBO, D. N. (2022): The African Continental Free Trade Area. *Latin American Journal of Trade Policy*, 5(12), 75–106. Online: <https://doi.org/10.5354/0719-9368.2022.64897>
- NAQVI, N. (2018): Finance and Industrial Policy in Unsuccessful Developmental States: The Case of Pakistan. *Development and Change*, 49(4), 1064–1092. Online: <https://doi.org/10.1111/dech.12424>
- ODULARU, G. O. A. – ADEKUNLE, B. (2017): *Negotiating South-South Regional Trade Agreements*. London: Springer International. Online: <https://doi.org/10.1007/978-3-319-45569-3>
- OLUKOSHI, A. (2004): Changing Patterns of Politics in Africa. *Cadernos de Estudos Africanos*, (5/6), 15–38. Online: <https://doi.org/10.4000/cea.1045>
- SAYGILI, M. – PETERS, R. – KNEBEL, C. (2018): *African Continental Free Trade Area: Challenges and Opportunities of Tariff Reductions*. Online: https://unctad.org/system/files/official-document/ser-rp-2017d15_en.pdf
- TARRÓSY I. (2013): Afrikai perspektívák egy új világrendben. In GRÜNHUT Z. – VÖRÖS Z. (szerk.): *Az átalakuló világrend küszöbén*. Pécs: Publikon, 275–298.
- Tralac Trade Law Centre (2023): *African Continental Free Trade Area (AfCFTA) Legal Texts and Policy Documents*. Online: <https://www.tralac.org/resources/our-resources/6730-continental-free-trade-area-cfta.html>
- UNECA (2021): *Building Competitive and Resilient Pharmaceutical Value Chains Through the African Continental Free Trade Area*. Addis Ababa: United Nations Economic Commission for Africa.
- United Nations (2022): *Private Sector as the Backbone of the AfCFTA Implementation*. Online: <https://www.kas.de/documents/13332971/17139048/Policy+brief+-+Private+sector+as+the+backbone+of+the+AfCFTA+implementation.pdf/09f35ba4-326f-a283-bf48-5ee3965a1661?t=1655293939245>
- WASSIE, M. A. – KORNHER, L. – VON BRAUN, J. (2022): African Continental Free Trade Agreement: Review of Analyses of Likely Impacts and Challenges of Implementation. *ZEF Working Paper*, no. 38.
- World Economic Forum (2023): *AfCFTA: A New Era for Global Business and Investment in Africa*. Online: https://www3.weforum.org/docs/WEF_Friends_of_the_Africa_Continental_Free_Trade_Area_2023.pdf